

**Žádost o stanovisko ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i. dále jen (ARÚ)
k realizaci archeologického výzkumu, který nebyl vyvolán stavební či jinou činností na území
s archeologickými nálezy dle §22., odst.2**

1. Oprávněná organizace: ZČU Plzeň, Univerzitní 8, Plzeň, 306 14
2. Identifikační údaje o zkoumané lokalitě: Lokalita: Zaniklá středověká vesnice Kamenice k.ú.: ... Blovice..... p.č.: ... 918/6; 918/1..... Stupeň ochrany lokality (např. rejstříkové číslo KP, NKP atp. je-li prohlášena):..... Souřadnice středu plochy (mm na ZM10; JTSK, S42, UTM-WGS84): JTSK: Y=812550; X=1086815 Easting (mm od Z) ... 172 mm..... Northing (mm od J) ... 111 mm..... (ZM10: 22 - 11 - 14)
3. Vedoucí výzkumu a odborný garant výzkumu: Mgr. Lukáš Holata a Doc. PhDr. Pavel Vařeka, Ph.D.
4. Navrhovaný koreferent výzkumu:
Prohlášení: Žadající instituce (fyzická osoba) si je vědoma mimořádné zodpovědnosti za průběh archeologického výzkumu který nebyl vyvolán stavební či jinou činností na území s archeologickými nálezy dle §22., odst.2 včetně finančních nákladů, které vzniknou s jeho realizací i následným nutným uvedením lokality do náležitého stavu po jeho ukončení (zahrnutí sond, úprava povrchu apod.). Prohlašuje, že těmito finančními prostředky disponuje, a to přímo, nebo prostřednictvím dalších (fyzických či právnických) osob. Žadající organizace (fyzická osoba) se zavazuje po ukončení terénní části výzkumu vypracovat zprávu o jeho výsledcích formou komplexní nálezové zprávy (ve smyslu dohody o provádění arch. výzkumů č.j. ... a tuto zprávu předat do archivu (prokazuje se č.j. přiděleným podatelnou ARÚ) ARÚ, a to nejpozději do 1 kalendářního roku od data ukončení terénní části výzkumu. Žadající instituce si je vědoma toho, že nedodržení zde deklarovaných závazků a také podmínek, za kterých bude ARÚ eventuelně souhlasit s provedením příslušného výzkumu, může být důvodem k vypovězení dohody s AV ČR a zahájení řízení o odebrání oprávnění k provádění archeologických výzkumů s MK ČR podle § 21, odst. 5 zákona 20/87 Sb., v platném znění. Žadající organizace prohlašuje, že vyjednala s majitelem pozemku náležitosti dle §22 odst.1 a zejm. §24 zákona č. 20/1987Sb., v platném znění
V <u>Plzeňi</u> dne <u>15.6.2011</u>
Razítko žadající oprávněné organizace: Západočeská univerzita v Plzni Fakulta filozofická katedra archeologie
Podpis statutárního zástupce (oprávněné fyzické osoby):

5. Povinné přílohy k žádosti:

Příloha č. 1:

Dohoda o předání získaných movitých archeologických nálezů do regionálně příslušné sbírkotvorné organizace, nebo NM v Praze ve smyslu § 23 zákona č. 20/1987 Sb., v platném znění, pokud žadatelem není přímo příslušná instituce

Příloha č. 2 (na volném listu)

Cíle a navrhované metody

Shrnutí dosavadních poznatků o lokalitě, otázky na které má výzkum odpovědět apod. Důraz musí být kladen na maximální využití nedestruktivních metod, vedoucí k minimalizaci plošného rozsahu destruktivního výzkumu včetně předpokládaného odborného přínosu výzkumu

Příloha č. 3 (na volném listu)

Předpokládaná publikace a jiná prezentace výsledků výzkumu:

Příloha č. 4 (na volném listu)

Předpokládaný dopad výsledků výzkumu na lokalitu z hlediska archeologické památkové péče:

Zde např. podnět k zahájení řízení na prohlášení věci za kulturní památku na MK ČR (v případě archeologie návrh na prohlášení za kulturní památku prostřednictvím AV ČR), dohoda s majitelem o zamezení orby a prezentaci nemovité památky přímo v terénu apod. - obecně předpokládaný dopad výsledků výzkumu na další památkový režim na lokalitě a jeho prosazování.

Příloha č. 5

Mapový podklad v odpovídajícím měřítku s vyznačením rozsahu zamýšlené sondáže.

Příloha č. 6 (zejména u zapsaných KP, NKP atp.)

Stanovisko příslušného pracoviště NPÚ k záměru zjišťovací sondáže.

Příloha č. 1

Veškeré movité archeologické nálezy budou ve smyslu § 23 zákona č. 20/1987 Sb. předány do Západočeského muzea v Plzni. Zatím ústní domluva.

Příloha č. 2

Zaniklá středověká vesnice Kamenice je předmětem soustavného výzkumu Katedry archeologie FF ZČU v Plzni. Její výzkum započal v roce 2006, kdy jako součást projektu *Opomíjená archeologie (MSM4977751314)* byl zahájen nedestruktivní výzkum lokality spočívající v dokumentaci reliéfních tvarů dochovaných v lesním prostředí doplněné sběrem artefaktů ve vývratech či jiných porušení terénu. Na tyto aktivity bylo v roce 2008 navázáno drobnou sondáží umístěnou na vybraném reliéfním tvaru a v prostoru mimo intravilán pozdně středověké vsi, kde byla předpokládána přítomnost staršího raně středověkého sídliště (Holata 2008b). V roce 2010 v rámci grantu *SGS-2010-43 Proměny sídelních a sociálních struktur jižních a západních Čech v čase dlouhého trvání* byla věnována pozornost již pouze raně středověkému sídlišti, které bylo podrobně vzorkováno pedologickou sondou (Holata 2011b).

Výsledky jednotlivých etap výzkumu byly prezentovány na několika konferencích, zejména *Archaeologia Historica* v letech 2007, 2008 a 2010, dále na konferenci GIS v archeologii v roce 2010 či na výstavě *Hledání zmizelého* v Plzni (od 11. 9. 2008 do 11. 1. 2009) a několikrát publikovány v periodikách (Vařeka – Holata – Přerostová – Švejnoha 2008, 85-100; Holata 2011, v tisku), monografiích (Holata 2008a, 56; 2009, 111-142) a sborníku (Holata 2010, 109-120).

Shrnutí dosavadních poznatků

Relikty zaniklé Kamenice jsou rozloženy v severním výběžku katastrálního území města Blovice (Plzeňský kraj) na mírném, jihozápadním svahu v nadmořské výšce 445 – 470 m. Intravilán pozdně středověké vsi o rozměrech 130 x 90 m (1,2 ha) tvoří celkem 23 reliéfních tvarů, které jsou uspořádány podkovovitě kolem zamokřené plochy. Na základě interpretace maximálně šesti objektů jako reliktních nejspíše jednoduchých domů a rámcového vymezení 4 – 6ti usedlostí řadíme Kamenici k menším středověkým vsím. V blízkém okolí nacházíme další objekty. První je vzdálen 70 m západním směrem a interpretujeme ho jako studnu. Další tři objekty nacházející se 90 m severně od intravilánu představují dvojici rybníčků. Jihozápadně od vsi ve vzdálenosti asi 100 m je situován další shluk objektů, který považujeme za pozůstatky zaniklé hájovny z 19. století. Prostor mezi hájovnou a vesnicí vyplňuje 17 nepřiléhajících výrazných záhonových rýh, které představují relikty pluziny neznámého stáří.

Nepočtené nálezy keramiky s pouze minimálním zastoupením typickým zlomků řadíme rámcově do 12. – 15. století, což odpovídá písemným pramenům (ves je poprvé zmiňována roku 1115, zmínka již o pusté vsi pochází z roku 1544). Zejména keramika hradištní tradice se výrazně koncentruje do okolí osamocené reliktní studny umístěné západně od intravilánu, kde registrujeme plochy terén bez zjevných reliéfních tvarů. Drobnou sondáží (čtverec o výměře 4 m²) zde byla zachycena vrstva hnědošedé jílovité hlíny s výrazným nasycením uhlíků a mazanicí, jejíž vznik byl přičítán antropogenní činnosti. Na základě tohoto zjištění byla do tohoto prostoru kladena starší sídelní komponenta z 12. – 13. století, což bylo jednoznačně potvrzeno vzorkováním pedologickou sondou v pravidelné čtvercové síti o délce strany 2 m realizované v roce 2010.

Starší horizont osídlení byl tvořen pravidelně uspořádanými 4 – 5 usedlostmi kolem volného prostranství, které interpretujeme jako náves, v jejíž centrální pozici nacházíme reliéfně patrný reliktní studny. V rámci usedlostí pak byly zjištěny indicie rozptýleného uspořádání zástavby, která byla s největší pravděpodobností tvořena nadzemními domy, jejichž konstrukce zřejmě výrazně nezasahovala do podloží. Objevené sídliště je navíc patrné i na povrchu současného terénu, avšak tak nevýrazně, že je dobře viditelné pouze v prostředí geografických informačních systémů.

Tyto výsledky se jeví poměrně překvapivě, jelikož doposud v českém prostředí převažuje obecná představa o více či méně prostorově rozvolněné dispozici raně středověkých vsí, ve kterých je několik málo usedlostí situováno v relativně volných odstupech (např. Smetánka 1978, 326; Klápště 1994, 46; Ježek 2007, 534). Rovněž zatím nebyly předpokládány reliéfní pozůstatky sídlišť z raného středověku (např. Kuna – Tomášek 2004).

Cíle a metody výzkumu

Z důvodu získání kompletního obrazu sídelní formy tohoto raně středověkého sídliště považujeme za stěžejní detailní poznání charakteru jedné usedlosti, tedy prostorové uspořádání jednotlivých areálů aktivity v jejím rámci. Vzhledem k předpokládanému efemérnímu charakteru zástavby raně středověkého sídliště, která nezanechává výrazné archeologické stopy, nemůže být realizován standardní archeologický odkryv, ale je vyžadován komplexní přístup s využitím dalších progresivních postupů, které se budou vzájemně doplňovat, společně s formalizovaným zpracováním výsledků a podporou databázových a geografických informačních systémů. Pro tento výzkum byla vybrána usedlost na jihovýchodním konci raně středověké vesnice (srov. příloha č. 5), jejíž max.

rozměry činí 24 x 24 m, což představuje max. 15% vzorkované plochy (3830 m²) a v rámci celé lokality (s intravilánem pozdně středověké vsi, 17790 m²) rozsah zabírá přibližně 3 %. Mocnost nadloží se zde pohybuje max. do 0,5 m, nejčastěji 0,2 – 0,4 m.

V tomto prostoru bude v prvním kroku realizován geofyzikální průzkum, zejména pomocí magnetometrické metody, díky které získáme podrobnější představu o uspořádání jednotlivých objektů. Tato plocha bude dále rozměřena do pravidelné čtvercové sítě o délce strany 2 m. Odkryv bude nejprve veden šachovnicovým způsobem (z důvodu získání profilů lokality), posléze budou rozebrány i ponechané kontrolní bloky (neodkryté zůstanou pouze sektory v těsné blízkosti stromů). Dílčí sektor bude dělen na menší čtverce o délce strany 0,5 m (tedy 16 čtverců v jednom sektoru), ve kterých bude zaznamenáván výskyt všech artefaktů (poloha železných artefaktů bude přesně měřena v trojrozměrné síti pomocí totální stanice). Tento způsob se jeví jako neoptimálnější možnost při plošném vymezení jednotlivých obydlí, zejména pak na základě prostorového rozptylu keramických fragmentů a jejich vlastností. Z tohoto důvodu budou z každého dílčího čtverce odebírány vzorky na flotační a separační analýzu, kterou kromě případných makrozbytků budou získány i drobné artefakty, čímž bude zejména řádně postižena fragmentarizace keramického materiálu v různých částech usedlosti. Ve středu dílčích čtverců (tedy v síti 0,5 x 0,5 m) budou rovněž odebírány vzorky na další analýzy. Konkrétně bude sledována magnetická susceptibilita a dále bude využita prvková analýza, tzv. multi-element analysis, jež bývá v západoevropském prostředí již běžně užívána při odhalování různých areálů aktivit, a to na základě odlišného množství různých chemických prvků v odebraných vzorcích zeminy. Součástí výzkumu bude i užití půdní mikromorfologie.

Na arbitrárně zvolené čtverce (0,5 x 0,5 m) bude při zpracování nahlíženo jako na uzavírací archeologické polygony (srov. Neustupný 1996). Ty budou charakterizovány souborem získaných hodnot (četnost hlavních kategorií nálezů, mocností, složením, hodnotou magnetické susceptibility, obsahem jednotlivých chemických prvků atd.) a vyhodnoceny na základě multivariatních analýz, zejména vektorové syntézy. Díky tomu mohou být vyhledány latentní prostorové struktury, tedy významné kombinace těchto deskriptorů, které budou charakterizovat jednotlivé areály aktivity.

Dílčím cílem archeologického odkryvu bude testování výpovědních možností vzorkování pedologickou sondou, zejména tedy vhodnost této málo destruktivní metody pro tento způsob výzkumu a věrohodnost zjištěných výsledků. Na základě obou metod bude komparováno zejména plošné vymezení kulturní vrstvy, její profilace, či koncentrace nalezených artefaktů. Hlavním záměrem je však odhalení kompletní vnitřní struktury jedné usedlosti, tedy vymezení obytného jádra s hospodářskými stavbami a dalších areálů aktivity, zejména komunikačních, odpadových či výrobních, a doplnit tak naši celkovou představu o sídelní formě tohoto raně středověkého sídliště.

Odůvodnění výzkumu

Dosavadní poznatky o sídelních formách vesnic z mladšího období raného středověku jsou v širší oblasti východní části střední, východní a jihovýchodní Evropy poměrně torzovitě. Tento stav je podmíněn, i vzhledem k absenci nadložních stratografií na většině dosud zkoumaných lokalit z tohoto období, omezenými možnostmi archeologicky zachytit stopy konstrukcí nadzemních vesnických staveb, které výrazně nezasahovaly do podloží (např. Smetánka–Klápště 1975, 287; Vařeka 2004, 25, 27). Vyšší informační potenciál pro poznání sídelních forem proto nabízejí lokality s dochovanými uloženinami v nadloží, kterým byla doposud věnována jen omezená pozornost (srov. zejména Meduna 1992; 1996; 2002). Umístění této lokality v lesním prostředí proto nabízí mimořádně vhodné podmínky právě pro studium sídelních forem vesnického osídlení v raném středověku. I zde je ovšem přesné vymezení struktury usedlosti či uspořádání jednotlivých areálů aktivity standardními metodami odkryvu obtížně zjistitelné, proto zde budou vyvíjeny další metody (zejména multi-element analysis), které budou moci být v budoucnu využity i v jiném kontextu.

Tuto lokalitu i vzhledem k dosavadním zjištěním (pravidelně uspořádá raně středověká ves) považujeme za klíčovou i k lepšímu pochopení procesů souvisejících s transformací vesnického osídlení v průběhu 13. století. Právě na této lokalitě se projevuje nesoučasnost kvalitativních změn; pravidelně uspořádaný půdorys byl změněn na podkovovitý, který se blíží starší půdorysné osnově, při zachování pravděpodobně totožného počtu usedlostí, avšak v pozdější době vystavený z již trvanlivých materiálů.

Dalším závažným důvodem k realizaci archeologického odkryvu je plánované vykácení lesního porostu během 1 – 2 let (ústní sdělení příslušného správce lesa). Tato činnost již postihla prostor intravilánu pozdně středověké vsi a nenávratně změnila jeho stav a vypovídací možnosti, když bylo zničeno či výrazně poškozeno několik reliéfních tvarů. Na základě toho předpokládáme, že vykácení lesního porostu s využitím těžké techniky by mohlo zcela setřít stopy raně středověkého sídliště, unikátně dochovaného prostřednictvím ne příliš mocné kulturní vrstvy.

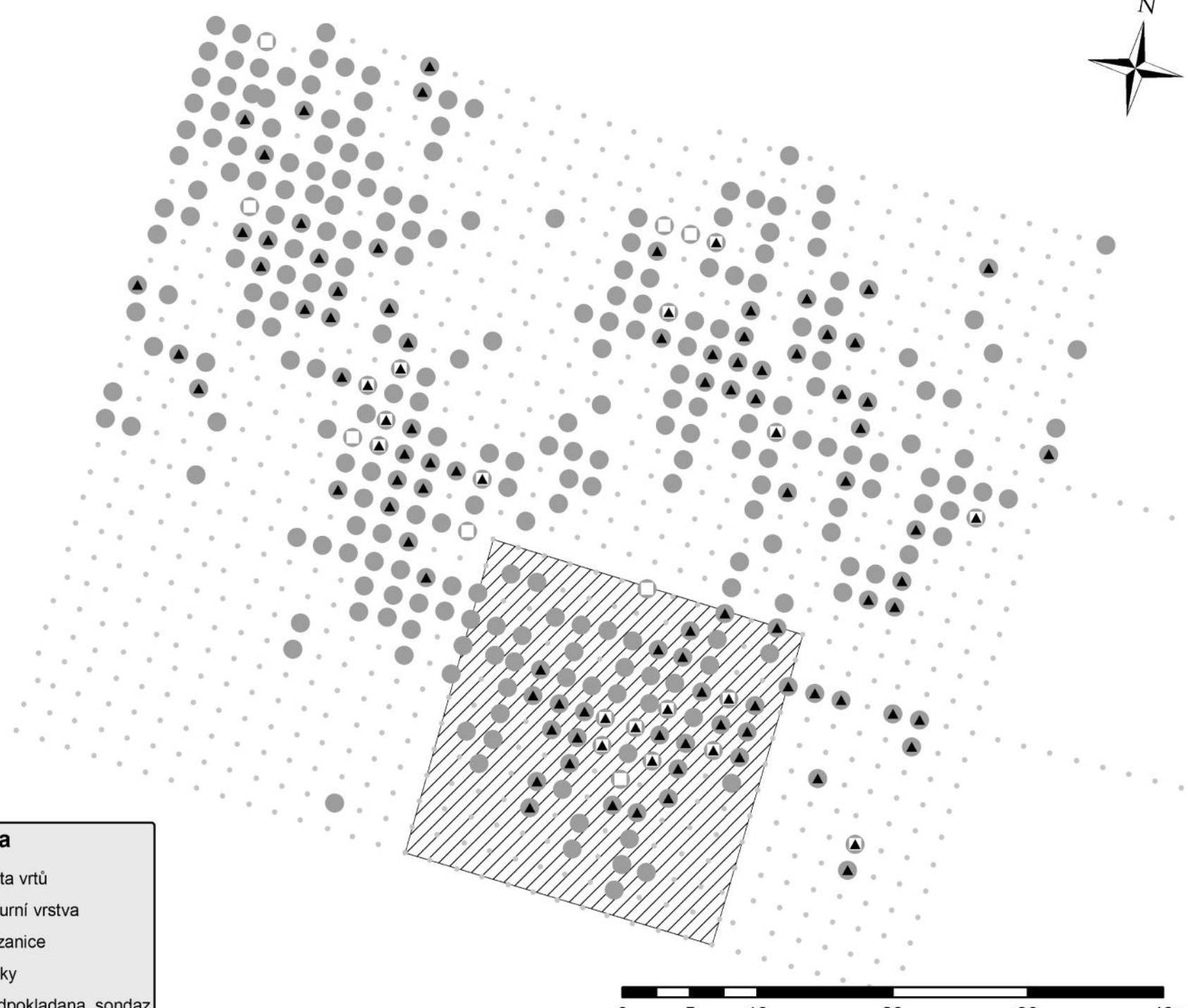
Literatura:

- Holata, L. 2008a: Kamensko (původně Kamenice). In: Hledání zmizelého. Archeologie zaniklých vesnic na Plzeňsku (Dudková, V. – Orna, J. – Vařeka, P. a kol.), 56. Plzeň.
- Holata, L. 2008b: Výzkum zaniklé středověké vesnice Kamenice. Nepublikovaná nálezová zpráva na KAR FF ZČU v Plzni.
- Holata L. 2009: Zaniklá vesnice Kamenice. In: Středověká krajina na střední Úslavě I (Vařeka, P. – Rožmberský, P. a kol.), 111-142. Plzeň.
- Holata, L. 2010: Využití GIS při studiu sídelních forem. In: GIS v archeologii 2010 (Blažová, E. – Gálová, L., edd.), 109-120. Nitra.
- Holata, L. 2011a: Příspěvek k možnostem studia sídelních forem a mikroreliefu raně středověkých vesnic, *Archaeologia Historica* 36, v tisku.
- Holata, L. 2011b: Výzkum sídelní formy a mikroreliefu raně středověké fáze osídlení v prostorách zaniklé středověké vesnice Kamenice. Nepublikovaná nálezová zpráva na KAR FF ZČU v Plzni.
- Ježek, M. 2007: Jaroměřsko v raném středověku – The Jaroměř region in the Early Middle Ages, *Archeologické rozhledy* LIX, 523-570.
- Klápště, J. 1994: Změna – středověká transformace a její předpoklady – Transformation – la transformation médiévale et ses conditions préalables. *Památky archeologické-Supplementum* 2, 9-59. Praha.
- Kuna, M. – Tomášek, M. 2004: Povrchový výzkum reliéfních tvarů. In: *Nedestruktivní archeologie. Teorie, metody a cíle.* (Kuna, M. a kol.), 237-296. Praha.
- Meduna, P. 1992: K vnitřní struktuře raněstředověkých sídlišť – Zur inneren Struktur der frühmittelalterlichen Siedlungen, *Archaeologia Historica* 17, 281-289.
- Meduna, P. 1996: Die frühmittelalterliche Siedlung (6. – 13. Jh.) auf dem Katastralgebiet Hrdlovka, Bez. Teplice, Nordwestböhmen. *Památky archeologické-Supplementum* 5, 311-313. Praha.
- Meduna, P. 2002: Výzkum zaniklého klášterního dvora Hrnčíře, k. ú. Jenišův Újezd. In: *Sborník Drahořímu Kouteckému* (Čech, P. – Smrž, Z., edd), 153-162. Most.
- Neustupný, E. 1996: Polygons in Archaeology, *Památky archeologické* LXXXVII, 112-136.
- Smetánka, Z. 1978: Česká vesnice v období vzniku městských aglomerací – Das böhmische Dorf in der Entstehungszeit der Stadtagglomerationen, *Archaeologia Historica* 3, 325-330.
- Smetánka, Z. – Klápště, J. 1975: Archeologie a česká vesnice 10. – 13. století – Die Archäologie und das böhmische Dorf des 10. – 13. Jahrhunderts, *Archeologické rozhledy* XXVII, 286-296.
- Vařeka, P. 2004: Archeologie středověkého domu I. Proměny vesnického obydlí v Evropě v průběhu staletí. 6. – 15. století. Plzeň.
- Vařeka, P. – Holata, L. – Přerostová, H. – Švejnoha, J. 2008: Zaniklé středověké vesnice na Blovicu (Plzeňský kraj) – Untergegangene mittelalterliche Dörfer in der Gegend um Blovice (Pilsener Land), *Archaeologia Historica* 33, 85-100.

Příloha č. 3

Výsledky výzkumu budou prezentovány na studentském kolokviu pořádaném *The Society for Medieval Archeology* v Cambridge v říjnu 2011 a na konferenci *Archaeologia Historica 2012*. Dále bude výzkum publikován v závěrečné zprávě studentského grantového projektu SGS-2010-43 *Proměny sídelních a sociálních struktur jižních a západních Čech v čase dlouhého trvání*, bude součástí chystané monografie *Zaniklá krajina na střední Úslavě II* a rovněž bude vyvinuta snaha jej publikovat v některém z významných českých archeologických periodik.

Legenda

- místa vrtů
- kulturní vrstva
- mazanice
- ▲ uhlíky
- ▨ predpokladana_sondaz

